

PROF. DR. CHOLNOKY PÉTER

gyermekgyógyász, ny. ov. főorvos

ADALÉKOK EGY ROKONSZENVES HELYI TÁRSADALOM SZÉTESÉSÉHEZ

Nem vagyok szociológus, ezért gerjeszt bennem tiszteletet a tanulmány.

Tudományos pontossággal összegyűjtött adatait és a belőlük származó megállapításait részben előre sejthettük, de azért nagyon mellbevágó az összkép.

----- Nem vagyok a lelki egészség ügyének szakképzett művelője, legjobb esetben hivatásom gyakorlása közben ösztönösen alkalmazom az egykor csak megsejtett, ma már rokonszenvező kíváncsisággal tudatosan gyarapított mentálhigiénés ismereteimet.

----- Nem vagyok született szombathelyi, bár már csak négy évet kell itt megélnem ahhoz, hogy pontosan annyi szombathelyi év legyen mögöttem, mint ahány pécsi esztendő volt a hátam mögött, amikor 37 évesen végleg mozdultam ki szülővárosomból.

----- Mindezek csak annyit engednek meg nekem, hogy a magam, bevallottan szűk és a tárgyalt kérdésben komoly tudományos felkészültséget nélkülöző szemszögéből, mondhatnám: csak élményeim alapján próbáljak meg hozzászólni a tanulmány számtalan kihívó kérdésének némelyikéhez.

----- 1969 őszén kerültem a szombathelyi Markusovszky Lajos Kórház csecsemő- és gyermekosztályának élére. A városról akkor kusza, bár élénk emlékek éltek bennem. Előtte csak háromszor jártam itt. Először ötéves koromban: édesanyám Pécssett a kármelita nővérek háziornosa volt, ennek okán töltött el talán egy hetet a rend itteni zárdájában, nyilván valamilyen szakmáját érintő nehézség megoldása végett. Erre az útra hozott el magával. A postaládával felszerelt villamos, a folyó- és állóvízmentes Pécs gyermeke szemében csodálatos folyócskák, az akkor még nagyon friss római kori ásatások, a Szentháromság tér és a székesegyház környéki élet élénk, nyüzsgő forgataga még ma is él bennem. A második és harmadik találkozás csupán pár óra volt: úgy 11-12 éves koromban egy távoli rokon temetésén vettem részt, a háború már javában folyhatott, mert a végső búcsút légiriadó zavarta meg. Több évtizeddel később pedig a kórház másodorvosi köre kért fel előadásra, a szakmai találkozón felül az tette a legnagyobb benyomást rám, hogy az intézmény kertje nyíló rózsatövekkel volt tele, közepén nyugodtan folydogált az üdítő és megnyugtató látványt nyújtó Gyöngyös. Akkor még álomban sem gondoltam rá, hogy pár év múlva erre az idillikus helyre kerülök.

----- Elhagyott szülővárosom, Pécs, a hatvanas évek legvégén egészen más hely volt, mint új, szűkebb hazám. A papi és iskolavárost már a kiegyezés után megérintette a szénbányászat és az ipar fejlődése (ez ugyan a város képét és mindennapi életét nem változtatta meg, hiszen mindezek, elsősorban a szénbányák a városon kívül voltak), a csinosodott város kényszerből fogadta be aztán a menekülni kényszerülő pozsonyi egyetememet. A rendkívül tiszta helység a háborútól közvetlenül szinte semmit sem szenvedett el, a Délvidékről áramló menekültáradatot a szovjet csapatok puska- és löveg nélküli bevonulása követte, ettől a pillanattól kezdve a város piszkossá vált. Tetézte a bajt az uránkincs felfedezése: jó pár évig alumíniumbányászatnak álcázták, csak az 1956. október 22-én délután megtartott diákgyűlésen hallottuk

először nyilvánosan az urán szót. Az urán bányászatához és az ehhez társuló építkezésekhez a Sztálinvárosban (ma Dunaújváros) fölöslegessé vált, már ott szedett-vedettnek bizonyult munkaerő áramlott a városba, teljesen átalakítva a lakosság összetételét. A szénbányászat meddőjét hasznosítandó, óriási égetőt építettek, amelynek sötét füstjét a szél az év legnagyobb részében a városra fújta, a gyorsan megnőtt város vízellátását a korábbi remek karsztvíz már képtelen volt fedezni, először a vízhiány vált mindennaposá a város kiterjedt részein, majd a Dunából odavezetett víz segített ugyan az igény mennyiségi kielégítésén, de a simontornyai bőrgyárnak a Sión át a Dunába eresztett vizében lévő fenol évekig élvezhetetlenné tette az ivóvizet. Ebből a társadalmilag felhígult, piszkos levegőjű, bűdös vizű városból kerültem ide, *Szombathelyre, ahol a levegő csodálatosan tiszta volt, a víz bőséges és élvezetes, ahol azonnal feltűnt, hogy a boltban a személyzet előre köszön, az emberek sokkal nyugodtabbak és udvariasabbak, ahol a közterek fáit és virágait nagy műgonddal ápolják.* A város és a környék lakossága tősgyökeres (még a városi ember beszédén is érzett a tájszólás), tisztelettudó, távolságtartó. *Nagyon vonzó helynek láttuk a várost.* Itt jutott osztályrészünkül, hogy magam és családom új gyökeret eresszünk.

-----Természetesen szűkebb munkahelyemen, a gyermekosztályon sikerült ez leghamarabb és maradéktalanul. Nem csoda, az egész ország gyerekorvos-társadalma szinte egyetlen nagy nemzedék neveltje, mindenhol egy nyelvet beszélünk, még ma is egy családot alkotunk. A városváltás e téren nem járt sok változással.

-----*A nagyobb közösség apró darabokra esését azonban személyesen kellett a három évtized alatt megélnem.* Nem tartom ezt helyi jelenségnek, hiszen az országban mindenütt hasonló folyamat zajlott le. Nem is írnám a politikai rendszer szándékos rombolásának rovására, bár a látszólag puhuló uralomnak nagyon jól jött, hogy a társadalom egyedei egyre inkább csak magukkal törődnek, a közügyeket másokra hagyva. Az itteni atomizálódás azonban elszakíthatatlan az akkori politikai állapotoktól.

-----Csak példaként említem az orvostársadalom szétesését. Amikor 1969-ben idekerültem a már akkor is régen egymástól távoli helyeken működő klinikák világából, felüdülésként hatott, hogy a pécsi egyetemével szinte azonos nagy ágyszámmal rendelkező kórház egyetlen szellemi egység. A kórház minden orvosa név szerint ismeri egymást, korra és rangra való tekintet nélkül. A különböző szakmák képviselői naponta találkoznak, szakmai kérdéseket vitatnak meg, együtt ebédelnek, a tudományos és szakmai rendezvényeken egy tűt nem lehet leejteni, mindenki tudja, hogy a többi mivel foglalkozik, mihez ért a legjobban, mi a gyengéje. A főorvosi kar szilárd egységet alkot. A jövevény nemcsak a többi főorvosnak (és természetesen minden beosztottjának) mutatkozik be személyesen osztályán tett első látogatása alkalmával, hanem magánszemélyként is levizitel náluk otthonukban, az ismerkedés nem formális, őszinte kérdések sokasága bukkan fel kölcsönösen. Az új ember szervesen beilleszkedik a közösségbe. A kar érdekelt abban, hogy ne akárcsak kerüljön soraiba, a hetvenes évek elején még dívik az a szokás, hogy a pályázatok fölött a főorvosi kar kellő, olykor heves vita után titkosan szavaz. A szakmai vezetés is sokat tesz az egybekovácsolásért (bár nem minden sanda cél nélkül): még erre a célra van meg a megyei tanács bozsoki kastélya, ahol az országos hírnévre szert tett bozsoki szellem jegyében a zárt falak közt szinte mindent el lehet mondani. Évente egy hetet tölt el itt a főorvosok testülete, telefon nincs, saját kocsival nem lehet jönni, el vagyunk zárva a világtól. A politikától sem mentes, de nem kizárólag vele

foglalkozó előadások és viták után is együtt kell és szabad maradni hat délutánon és estén át, lehetetlen meg nem ismerni a többiekét. Aztán egyszer csak lazulni kezd a rend: már van, aki saját kocsival jön, és esténként hazaszökik saját ágyába, aztán már alig maradnak páran éjszakára, egyre lanyhul az érdeklődés egymás dolgai és gondolj iránt, már egy-egy év is kimarad, aztán szép lassan elhal az egész.

Mindennapi életünkön is megérződik ugyanez a folyamat: az új doktort már nem a főnöke hordja körül az egész házban, később már nem vezeti körül senki, aztán már meg kell elégedni azzal, hogy a frissen belépőket évente egyszer egy rövid felugrás erejéig mutatják be valamelyik szakmai összejövetelen. A végén már csak azok ismerik egymást, akiket a mindennapi munka összesodor, de még itt is szegényedünk: korábban három-négy, olykor még több szakma rangos képviselőjét tudjuk összehívni egy-egy fogósabb kóreset megvitatására, az ilyen alkalmak egyre ritkulnak, majd szinte elmaradnak. A tanácskérés (konzílium) rangja magában is csökken: hajdan a más osztályról meghívott konziliáriust megbecsült vendégként kezelték, ennek megkopása ahhoz a mélyponthoz is eljuthat, hogy a tanácsot kérő és adó személyesen nem is találkozik, csak írásban érintkeznek. Mindenki csak a maga dolgával, jó esetben a maga betegével törődik.

-----Visszatérve első benyomásaimra: hamar rá kellett jönnöm, hogy a politikailag elkapott pécsi közönség után itt annyival különbként megtapasztaltabb népesség sem tökéletes. Az udvariasabb és értelmesebb beteghozzátartozók modora mögött sokszor ki nem mondott bizalmatlanság, olykor tragédiát is előidéző önfejlőség húzódik meg. Nem tudom elfelejteni azt az asszonyt, akinek gyermekét a rendelőintézet orvosa féregnyúlvány- (ha jobban tetszik: vakbél-) gyulladás miatt utalta az osztályra. Az anya nem hitt a beutaló szakorvosnak, hazakanyarodott a gyerekekkel azzal, hogy másnap megmutatja régi orvos ismerősének, akinek jobban bízott az ítéletében. A késedelem miatt ez a kolléga csak annyit tehetett, hogy sürgősen beszállította a gyereket, de már az azonnali műtét is elkésettnek bizonyult, a gyermeket elvesztettük. Nagyon sokszor találkoztam azzal, hogy a szülő több, egymásról nem tudó orvoshoz settenkedett el véleményért, amire pécsi gyakorlatomban szinte nem volt példa.

-----A leírtaknak csak távoli köze van a tanulmány tárgyához; annál inkább a légköréhez. A mostani helyzet történelmi gyökereinek boncolgatását szívesen végezném el, de dilettáns voltomat belátva inkább másokra hagyom.

-----Néhány konkrét megjegyzés a szép munkához. Sajnálom, hogy a születés és felnevelkedés földrajzi helye nem árulja el, hogy faluról bevándorolt megkérdezettől van-e szó, avagy olyan valakiről, aki el sem mozdult falusias szülőhelyéről, csak a város költözött ki hozzá és települt rá. Biztos vagyok benne, hogy pl. az Oladon született mindig is elsősorban oladi marad és csak másodsorban lesz szombathelyivé.

-----A tanulmány legfontosabb célja persze az, hogyan juthatnánk ki a vizsgálat elvégzése előtt is sejtett kátyúból. Lakosságunk lelki egészségi állapota és beállítottsága aggasztó. Örülök, hogy a szerzők a felnőttkori aktív tanulás elterjedtségében (és valószínűleg terjedésében) látják az egyik reménysugarat. De hát nemcsak ismeretekről van szó. Az állapotok javítását célzó javaslataikkal egyetértek. Némelyik nyilván tovább bontható. Jó példa erre az 5. javaslat: a közoktatásra való célzást érdemes lenne külön tanulmányban kibővíteni és pontosítani. Meggyőződésem, hogy a gyermekkorban kell az embert megtanítani arra, hogy elsősorban ugyan maga próbáljon megküzdeni nehézségeivel, de ehhez legtöbbször igénybe kell vennie mások, esetleg szakavatottabbak segítségét. Az egészséges versengésre nevelést nyilván ki kell egészítenie az egymásra utaltság és

az éber segítőkészség fejlesztésének. A kettő nem állhat egymással szöges ellentétben. Szívesen venném, ha a fiatal szülők nem dilemmát látnának abban, hogy gyermeküket a többieket mindenben lefőző, csak magára támaszkodó és magával törődő emberré neveljék-e, avagy a közösségben boldoguló, másokon segítő és mások segítségét igénylő és elfogadó egyénné. Ne csak a maga módján legyen ember, hanem mindannyiunk módján.

Forrás: www.vasiszemle.hu/2002/03/cholnoky.htm

